

פתיחתא ב' – תחת הנעצוץ ותחת הסרפד

רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא : +ישעיהו נ"ה+ **תחת הנעצוץ**
יעלה ברוש **ותחת הסרפד** יעלה הדס.
תחת הנעצוץ - תחת המן הרשע שעשה עצמו עבודה זרה, דכתיב +ישעיהו ז'+ ובכל
הנעצוצים ובכל הנהללים,
יעלה ברוש - זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים, שנאמר +שמות ל'+ ואתה קח לך
בשמים ראש מר דרור ומתרגמין : מרי דכי.
תחת הסרפד - תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע, ששרף רפידת בית ה',
דכתיב +שיר השירים ג'+ רפידתו זהב,
יעלה הדס - זו אסתר הצדקת, שנקראת הדסה, שנאמר +אסתר ב'+ ויהי אמן את הדסה.
והיה לה' לשם - זו מקרא מגילה, לאות עולם לא יכרת - אלו ימי פורים.

1. ישעיהו פרק נה

(ו) דרשו יקוק בהמצאו קראהו בהיותו קרוב :

(ז) יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אל יקוק וירחמהו ואל אלהינו כי נרבה לסלוח :

(ח) כי לא מחשבתי מחשבתיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יקוק :

(ט) כי גבהו שמים מארץ פן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבתי ממחשבתיכם :

(י) כי פאשר גרד הגשם והשילג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרנה את הארץ והולידה
והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל :

(יא) פן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר
שלחתי :

(יב) כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון ההרים והגבעות ופצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו
קף :

(יג) **תחת הנעצוץ יעלה ברוש תחת ותחת הסרפד יעלה הדס והיה ליקוק לשם לאות עולם לא**
יכרת: ס

2. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד א

אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב : מניין לגזר דין של צבור שאינו נחתם? אינו נחתם? והכתיב
(ירמיהו ב) נחתם עונך לפני! - אלא, אף על גב שנחתם - נקרע, שנאמר (דברים ד) כה' אלהינו בכל
קראנו אליו. - והכתיב (ישעיהו נה) דרשו ה' בהמצאו! - התם ביחיד, הכא בצבור. ביחיד אימת? -
אמר רבה בר אבונה : **אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים.**

3. שו"ע אורח חיים הלכות ראש חודש סימן תכח סעיף ח

י"א שכשראש השנה בימים ב, ג, שוילך בין ר"ה ל"ה, מפטירין בו "דרשו" וכך מצאנו בכמה
מחכמי אשכנז הראשונים שכתבו כן, אך למעשה ברוב קהילות ישראל לא נוהגים בקריאת
"דרשו" כפסק השו"ע והרמ"א. **המנהג אצל קהילות בני אשכנז לקרוא הפטרה "דרשו" בתענית**
ציבור ובני ספרד לא מפטירים כלל.

4. ישעיהו פרק ז פסוק יט

וּבָאוּ וַנְחוּ כָל־סַבְלֵי הַבְּתוֹת וּבִנְקִי הַסְּלָעִים וּבְכָל הַנְּעֻצִים וּבְכָל הַנְּהַלְלִים :

מצודת ציון ישעיהו פרק ז פסוק יט

הנעצוצים - מין קוצים וכן תחת הנעצוץ (לקמן /ישעיהו/ נה) :

הנהלולים - שם אילני סרק פחותים ונבזים :

5. **דברים רבה (ליברמן) פרשת האזינו**

הצור תמים פעלו וגוי, דרשו ה' בהמצאו, ישעיה אמ' דרשו ה' וגוי, ודוד אמ' דרשו ה' ועוזו וגוי, ולמה פניו תמיד, **ללמדך שהקב"ה ית' שמו פעמי' נראה ופעמי' לא נראה, פעמי' שומע ופעמי' אינו שומע, פעמים נדרש ופעמי' אינו נדרש, פעמי' מצוי ופעמי' אינו מצוי, פעמי' קרוב ופעמי' אינו קרוב**, כיצד נראה למשה, שנא' ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, חזר ונעלם ממנו כשא"ל (ונעלם) הראני נא את כבודך. וכן נראה לישראל בסיני, ויראו את אלהי ישראל וגוי, ומראה כבוד ה' וגוי, חזר ונעלם מהם, ונשמרתם מאד לנפשותיכם וגוי, ואומ' קול דברי' אתם שומעים וגוי, וכשהיו במצרים בשעבוד פרך, וישמע אלהים את נאקתם וגוי, שמע ה' בקולכם ולא האזין לכם וגוי. ענה לשמואל, שנא' ויזעק שמואל אל ה' ויענהו, חזר ולא ענהו, שנא' ויאמר ה' אל שמואל עד מתי אתה מתאבל אל שאול ואני מאסתיו. ענה לדוד, דרשתי את ה' וענני, חזר ולא ענהו, שנא' ויצם דוד צום ובא ולן ושכב ארצה, גם הבן היולד לך מות יומת. ובזמן שישראל עושים תשובה מצוי להם שנא' ובקשתם משם את ה' ומצאת כי תדרשנו, לא עשו תשובה, בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו חלץ מהם. פעמי' קרוב, דכתי' קרוב ה' לכל (קראיו) [קוראיו] פעמי' רחוק, דכתי' רחוק ה' מרשעי'. כתו' א' אומ' ישא ה' פניו אליך וכתו' אחד אומ' אשר לא ישא פני איש, עשה תשובה נשא לו, יכול לכל, ת"ל אליך ולא לאומה אחרת. לא עשו תשובה אינו נושא פנים, כבסי מרעה לבך ירושלם, אם תעשי תשובה, ואם לאו, כי אם תכבסי בנתר וגוי, לכך אמ' ישעיהו דרשו ה' בהמצאו...

ארשב"ן משל למה הדבר דומה, למלך שהיה דר במדינה, והיו בני המדינה מכעיסין אותו, כעס המלך יצא מתוכה כמו י' מילין ועמד לו,

ראהו **אדם אחד**, אמר לבני העיר :

דעו שהמלך בכעס עליכם

והוא מבקש לשלח לגיונות על העיר להחריבה,

צאו ופייסוהו ויחזור אצלכם עד שלא ירחיק מכם.

פקח אחד היה שם, אמר להם :

עד שהיה אצלכם לא בקשתם,

ועכשיו קודם שיתרחק **צאו אצלו** אולי יקבל אתכם,

לכך כתי' דרשו ה' בהמצאו, בהללו עשרה ימי תשובה שרוי ביניכם, **שכן יחזקאל** אומ' והקיר ביני וביניכם, הוי קראוהו בהיותו קרוב יעזוב רשע דרכו וגוי, כי ירבה לסלוח וגוי.

דרשו ה' בהמצאו - דרישת ה' נעשית בהימצאו, דהיינו בזמן ששכינה שורה בישראל. בזמן שבית המקדש קיים וישראל על אדמתם.

קראוהו בהיותו קרוב - הוא בשעה שקרוב אך אינו, הנהגתו אינה גלויה כבנמצא בביתו, נסתר הוא מעדתו. עת שישראל בגלות.

5. מלכות ה' נסתרת מעני הקורא

אין שמו של הקב"ה מוזכר במגילה, מלכותו נסתרת מעני כל. תוצאת החורבן והגלות "כי אָמְרו עֲזַב יְקֹוֹק אֶת הָאָרֶץ וְאֵין יְקֹוֹק רֹאֶה" (יחזקאל פרק ט פסוק ט) אך הבטיח ה' ביד נביאיו כי ישוב לביתו "כי כה אָמַר יְקֹוֹק כִּי לִפִּי מְלֵאת לְבַבְל שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה" (ירמיהו פרק כט פסוק י) כך אחר החורבן מבקשים מלכי בבל מדי ופרס להשתמש בכלי תשמישו של מלך בביתו להורות כי אין המלך בבית ונסתלקה מלכותו של מלך מלכי המלכים¹ ואשר נתנבאו הנביאים לא יתקיים.

6. וכלים מכלים שונים

וְהִשְׁקוֹת בְּכָלִי זָהָב וְכָלִים מְכָלִים שׁוֹנִים וְיֵין מְלָכוֹת רַב כְּיַד הַמְּלָךְ : (אסתר א ז)

הוציא אותו רשע כלי המקדש משכנו של הקב"ה והשתמש בהם להורות כי נבואת ירמיה הנביא בטלה :

מה ראה אחשוורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש - על ככה - משום דחשיב שבעים שנין ולא איפרוק (תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יט עמוד א)

אמר רבא : מאי כשבת - לאחר שנתיישרה דעתו. אמר : בלשצר חשב וטעה, אנא חשיבנא ולא טעינא. מאי היא? דכתיב (ירמיהו פרק כט) כִּי לִפִּי מְלֵאת לְבַבְל שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְכָתִיב +דניאל ט'+ למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה... (תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יא עמוד ב)

(ח) כִּי לֹא מִחֲשָׁבוֹתַי מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְקֹוֹק :

7. ולא רק הם תעו בחושבניה אף דניאל טעה :

אמר רבא : אף דניאל טעה בהאי חושבנא, דכתיב (דניאל ט') בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים, מדקאמר בינתי - מכלל דטעה.

והיו רבותינו מבקשים למצוא מזור לחשבונו של הנביא ולהוציא מחשבונם :

מכל מקום קשו קראי אהדדי ; כתיב (ירמיהו כ"ט) מלאת לבבל, וכתוב (דניאל ט') לחרבות ירושלים! - אמר רבא : לפקידה בעלמא. והיינו דכתיב (עזרא א') כה אמר כרש מלך פרס כל

¹ מעיין זה אנו מוצאים בצלם שעשה מנשה בביהמ"ק : ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שמו

אחי שנכנס מנשה לבית קדש הקדשים היה חטאת לישראל שעשה צלם של ארבעה פנים והכניסו להיכל, ר' אחא אמר בייא בא לעלמא תותבייא מפנן למרי ביתא, ולמה עשה צלם של ארבעה פנים כנגד ארבעה חיות שהם סבולות תחת כסא הכבוד. ד"א כנגד ארבע רוחות שבעולם אמר כל מי שיבא מארבע רוחות העולם יהא משתחוה לצלם, כי עזב אלהים את הארץ

ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם. (תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יב עמוד א)

8. אסתר פרק ו

(ז) ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו :

(ח) גביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו :

(ט) ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו :

9. אסתר פרק ח פסוק טו

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריץ בוי וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה :

אסתר פרק ט ג-ד

וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ועשי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם : כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול :

10 בראשית פרק ח

(יח) ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו :
(יט) כל החיה כל הרמש וכל העוף כל רומש על הארץ למשפחתיהם יצאו מן התבה :
(כ) ויבן נח מזבח ליקוק ויקח מכל בהמה הטהורה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח :
(כא) וירח יקוק את ריח הניחח ויאמר יקוק אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא אסף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי :
(כב) עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו :

11 ישעיהו פרק מא

(יז) העניים והאביונים מבקשים מים ואין לשונם בצמא נשתה אני יקוק אעגם אלהי ישראל לא אעזבם :
(יח) אפתח על שפנים נהרות ובתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים :
(יט) אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו :
(כ) למען יראו וידעו וישימו וישכילו יחדו כי יד יקוק עשתה זאת וקדוש ישראל בראה :

12 ישעיהו פרק ס

(יג) כבוד הלבנון אליך גבוא ברוש תדהר ותאשור יחדו לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכבד :